

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi Dergisi

The University of Kahramanmaraş Sütçü İmam
Review of The Faculty of Theology
ISSN-1304-4524 e-ISSN-2651-2637

İslâm Tarihi Perspektifinden Çocuk Terbiyesinin Esasları ve
Modern Eğitim Metodlarıyla Mukayesesi

Principles of Child Education from the Perspective of Islamic History

Yazar / Author

Ahmet ACARLIOĞLU

Dr. Öğr. Üyesi, KSÜ İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi ve Sanatları
Anabilim Dalı. Kahramanmaraş/TÜRKİYE

ahmetacarlioglu@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-0609-7988>

Makale Türü/ Article Types: Araştırma Makalesi /Research Article

Makale Geliş Tarihi / Date of Receipt: 16/04/2019

Makale Kabul Tarihi / Date of Acceptance: 24/06/2019

Makale Yayın Tarihi: 30/06/2019

Yayın Sezonu/Pub Date Season: Haziran / June

Yıl/Year: 17 **Sayı/Issue:** 33 **Sayfa /Page:** 199-229

Atıf/Citation: Acarlıoğlu, Ahmet. "İslâm Tarihi Perspektifinden Çocuk Terbiyesinin Esasları ve Modern Eğitim Metodlarıyla Mukayesesi". *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 33 (Haziran 2019): 199-229.
<https://doi.org/10.35209/ksuifd.554509>

• *Bu makale iThenticate programında taranmış ve intihal içermediği tespit edilmiştir.*

İslâm Tarihi Perspektifinden Çocuk Terbiyesinin Esasları ve Modern Eğitim Metodlarıyla Mukayesesi

Öz

İslâm dini evlenmeyi ve çocuk sahibi olmayı çeşitli vesilelerle teşvik eder. Toplumların temel taşını oluşturan ailenin, insan ve toplum için çok sayıda faydası bulunmaktadır. Bunlar arasında belki de en önemlisi insan neslinin devamının sağlanmasıdır. Bir nevi çocuklar için kurulan ailede onların eğitimi gayet önemlidir ve ihmal edilmemelidir. Müslümanlar için en güzel örnek teşkil eden Hz. Peygamber'in hayatındaki örnekler çocukların yetiştirilmesi hususunda son derece ehemmiyet arz eder. Bu örneklerin değerlendirilmesi ise Siyer ilmine ihtiyaç duyar.

Allah Resûlü'nün gerek ehl-i beytinden olan çocuklara gerekse de ashabının çocuklarına yaklaşımı bizlere bu noktada genel prensipleri sunar. Bu çalışmada Hz. Peygamber'in çocuk terbiyesindeki temel yöntem ve esasların yanında çocuklara Hz. Peygamber'in sünneti bağlamında öğretilmesi gereken hususlar ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: İslâm Tarihi, Siyer, Hz. Peygamber, Çocuk Terbiyesi,

Principles of Child Education from the Perspective of Islamic History

Abstract

The foundation stone of societies is the family. Islam encourages marriage and childbearing for certain reason. The family life has many benefits for human and society, perhaps the most important amongst them, is the human generation continuity. Child education is very important in the family, that's why it should not be neglected. The related examples from the life of the prophet Muḥammad, who have the most beautiful example for Muslims, signify the importance of child upbringing. We need the knowledge of prophet Muḥammad's biography to fathom the wisdom behind these examples.

The approach of the messenger of Allāh towards the children of both the ahl al-bayt and his companions provides us general

principles at this point. This study addresses the issues to teach children the Sunna of the prophet together with the basic methods and principles, which were applied by the prophet.

Keywords: History of Islam, Siyar, prophet, child education,

Giriş

Anne-babaların, çocukların davranışlarını ve bunların manalarını bilmeleri, çocukterbiyesi açısından son derece önemlidir. Çocuk psikolojisini ve gelişim evrelerini bilmeyen ebeveynin, hata yapması kaçınılmazdır. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sünneti incelendiğinde Allah Resûlü'nün uygulamalarının günümüz pedagoji ve psikoloji ilimleriyle de çelişmediği görülecektir.¹

Anne-babalar, çocuk psikolojisini bilmenin yanında, çocuğu nasıl terbiye etmeleri gerektiğini de bilmelidir.² Bu hususun önemini dile getiren Rousseau, "Çocuk zekâsını çok iyi bilen bir kişinin, çocuklara mahsus bir akaid kitabı yazmasını çok isterim." demiş ve "Doğmak üzere olan zevklerine cepheden yürüyerek karşı koyduğunuz ve hissettiği yeni ihtiyaçlarına, suçmuşlar gibi muamele ettiğiniz çocuğunuzun sizi uzun müddet dinlemeyeceğinden emin olunuz." diyerek ebeveynlerin çocuk psikolojisini bilmelerinin önemini anlatmıştır.³ Şimdi çocuk terbiyesinde takip edilen yöntemler neler onları görmelim.

1. Çocuk Terbiyesinde Takip Edilen Yöntemler

Çocukları terbiye etmeye çalışırken dikkat edilecek önemli bir husus verilen emirlerin sebep ve sonuçlarını açıklamak olacaktır. Böylece çocuk ahlaki değerlerin manasını ve değerini anlayacak; temyiz yaşına geldiğinde bunları içselleştirecek ve itaat duygusu

¹ Ahmet Önkal, *Rasulullah'ın İslâm'a Davet Metodu*, 7. Baskı (Konya: İsra Yay.,1992), 148; Bayraktar Bayraklı, *İslam'da Eğitim: Batı Eğitim Sistemleriyle Mukayeseli* (İstanbul: Dergah Yayınları, 1980), 77; Mehmet Emin Ay, "Ailede Verilecek Din Eğitiminde Genel Prensipler", *İslam'da Aile ve Çocuk Sempozyumu* (İstanbul: Ensar Neşriyat, İkinci Basım, 2005), 364.

² Halis Ayhan, *Eğitime Giriş ve İslâmiyetin Eğitime Getirdiği Değerler*, 2. Baskı (İstanbul: Damla Yayınları, 1986), 193; Ay, "Ailede Verilecek Din Eğitiminde Genel Prensipler", 366.

³ Rousseau, Jean-Jacques, *Emil Yahut Terbiyeye Dair*, çev. Hilmi Ziya Ülken-Salahattin Güzey-Ali Rıza Ülgener (İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1943), 297.

gelişecektir. Çocuklara bir şeyler öğretilmek istenirken bunlar baskı ve yasaklama yolu ile yapılırsa, çocuğun söylenen ve kendisinden istenen şeylerin tersini yapması da ihtimal dairesindedir. Bir çocuğa yapmayacaksın, etmeyeceksin demek yerine onu, hissettirmeden başka meşguliyetlere yönlendirmek, istenmeyen davranışları bırakması için daha isabetli olacaktır.⁴

1.1. Çocuk Eğitiminde Tedricilik

Aile içinde başlayan okul öncesi eğitimde esas olan tedriciliktir. Bu, verilecek eğitimin çocuğun yaşına, potansiyeline ve bilgi kapasitesine bağlı olarak planlanarak kademe kademe verilmesi manasına gelir.⁵ Bu bağlamda anne babalar ve öğretmenler çocukta ilk gelişen duygu olan haya duygusuna dikkat etmeli, bunu takip eden yetenekler sıra ile dikkate alınmalı ve geliştirilmeye çalışılmalıdır. Yine onlar çocuğun tabiat ve yeteneğini, seviyesine göre dikkate almak zorundadır. Bu şekilde çocuğun ilgi duyduğu alanlar tespit edilmeli; yeteneğinin gelişimi için gayret sarf etmelidir.⁶

Abdullah b. Abbas, "Tek secdeyle dahi olsa çocuklarınıza namaz kılmalarını öğretiniz." diyerek bir nevi çocuklara karşı din eğitimi hususunda tedrici olunması gerektiğini hatırlatmıştır. Onun bu tavsiyesine itirazlar olunca, "Uyumaları yerine bu şekilde de olsa namaza alışmaları daha iyidir." demiştir.⁷ Burada dikkat edilecek husus çocuğa sürekli güzel ahlakı telkin ve kötü fiillerden sakındırma; ar ve ayıp sayılacak bir fiil işlediğinde ise onu ikaz etme ve hatasını düzeltme şeklinde yaklaşmak olmalıdır.⁸ Kınalızâde Ali Efendi, bu devreyi hakiki terbiye dönemi veya telkin dönemi şeklinde isimlendirmektedir.⁹

Allah'ın (c.c.) koymuş olduğu fitrat kanunları gereği bir ço-

⁴ Çevikoğlu, "İslam'a Göre Çocuk Terbiyesinde Annenin Yeri", 210.

⁵ Önkal, *Rasulullah'ın İslâm'a Davet Metodu*, 148.

⁶ Kınalızâde, *Ahlâk-ı Alâî*, 2: 31.

⁷ Ebû Bekr Abdürrezzâk b. Hemmam Abdürrezzâk es-San'ani, *el-Musannef*, thk. Habiburrahman A'zami, 2. Baskı (Beyrut: el-Meclisü'l-İlmi, 1983), 4: 154.

⁸ Kınalızâde Ali Çelebi, *Ahlâk-ı Alâî* (Mısır: Bulak, 1833), 2: 31.

⁹ Ali Köse, *Ahlâk-ı Alâî'nin 2. Kitabı İlmü Tedbiri'l-Menzil'de Eğitim* (İstanbul: Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 1988), 46.

cukta ilk gelişen kuvve, haya duygusu olmaktadır. Çocukta haya duygusunun geliştiğinin işareti, insanların yanında başını eğmesi; arsızlık ve edepsizlik yapmamasıdır. Bu aynı zamanda çocuğun asaletine de bir işaret olacaktır. Bu duygu her çocukta aynı düzeyde gelişmeyecektir.¹⁰ Haya duygusu onun murakabe ve te'dib edilmeye başlanması gerektiğini gösteren bir işarettir. Hz. Peygamber ise haya duygusuna ayrı bir önem verir ve "Haya etmiyorsan dilediğini yap!" buyururlar.¹¹

Çocuğun konuşması ve karşısındaki ile muhatap olması, onu diğer canlılardan ayıran önemli bir özelliğidir. Bundan dolayı çocukların eğitiminde en önemli dönemlerden birisi konuşmaya başladıkları evredir. Bu evrede çocuk konuşması sayesinde karşısındaki ile muhatap olabilir.¹²

1.2. Çocuğa Sevgiyle Yaklaşma

Gerek Kur'ân-ı Kerim'de gerekse de Hz. Peygamber'in sünnetinde çocuklara sevgi ve şefkat örneklerine sıkça rastlarız. Kur'ân-ı Kerim'de geçen baba, oğul diyaloglarına baktığımızda Peygamberlerin çocuklarına "Yavrucuğum! Oğulcuğum!" şeklinde hitap ettiklerini görürüz.¹³ İslâm'da insanları ikna etmek adına onlarla yumuşak bir dille konuşmak esastır. Allah, elçileri Hz. Musa ile Hz. Harun'u Firavun'a gönderirken "Ona yumuşak söz söyleyin. Belki öğüt alır, yahut korkar"¹⁴ buyurmuştur. Halife Memun, kendisine sert bir dille vaaz eden vaize, "Be adam! Mülayim ol. Görmez misin Allah, senden daha hayırlı olan Hz. Musa'yı, benden daha hayırsıza (Firavun'a) gönderirken ona karşı mülayim olmasını emretmişti." diyerek tepki göstermişti.¹⁵

İnsanoğlu sevme yeteneğini de sevile sevile kazanmakta bir

¹⁰ Kınalızâde, *Ahlâk-ı Alâî*, 2: 31.

¹¹ İbn Mâce, "Zühd", 17.

¹² İbrahim Canan, *Hz. Peygamber'in Sünnetinde Terbiye* (İstanbul: Işık Akademi Yayınları, 2008), 131.

¹³ Yûsuf 12/5; Lokman 31/13. Ayrıca bkz. Ay, "Ailede Verilecek Din Eğitiminde Genel Prensipler", 77.

¹⁴ Tâ-hâ 20/44.

¹⁵ Canan, *Terbiye*, 275. Bkz. Ay, "Ailede Verilecek Din Eğitiminde Genel Prensipler", 368.

nevi anne ve babasından tevarüs ile bunu öğrenmektedir. Bu hakikat bir atasözünde “Sen seversen yavrunu o da sever yavrusunu.” şeklinde ifade edilmektedir. Bir kişinin yeterince benimsemediği bir şeyi başkası ile paylaşması mümkün olmayacak; o da büyüdüğünde çocuklarına karşı anne babasının kendisine davrandığı gibi davranacaktır.¹⁶ Sevilmek isteyen anne babalar sevgi görecektir şekilde davranmalı, çocuklarına sevgisini gösterecek bedensel ve fiziksel sevgi davranışları izhar etmelidir.¹⁷

Çocukları sevmenin onlara karşı sevginin emaresini göstermenin dahi ayıp kabul edildiği, bırakın bir başkasının yanında, baş başa kaldığında dahi çocuklarını sevemeyen insanlardan kurulu bir toplumda yetişen Hz. Peygamber, çocuklarla şakalaşmış, onları kucağına almış ve öpmüştür.¹⁸ Sevgi bu şekilde izhar edilmediği takdirde çocuğun sevgiyi tatması ve içselleştirmesi mümkün olmayacaktır.¹⁹ Çocuğa sevgi gösterildiğinde onun kendisine olan güveni de artacaktır. Anne babasından sevgi gören çocuğun gelecekte de dengeli hareketler sergilemesi beklenir. Annenin gülen yüzü, okşayan sesi, çocukta mutluluk ve sevinç meydana getirecek; adeta çocuğun ruhunu besleyecektir.²⁰

Anne baba için esas olan şefkat hissidir. Allah bu hissi in-

¹⁶ Yörükoğlu, *Çocuk Ruh Sağlığı*, 146.

¹⁷ Bertrand Russell, *Eğitim Üzerine*, çev. Nail Bezel (İstanbul: Say Yayınları, 1993), 138,

¹⁸ Hz. Peygamber'in çocuklarla şakalaşma örnekleriyle ilgili Bkz. Ahmed b. Yahya b. Cabir b. Davud el Belâzurî, *Ensâbü'l Eşrâf*, thk. Süheyl Zekkar (Beyrut: Darü'l Fikir Riyad Zerkay, 1997), 4: 40, 85; Ebû Abdullah Muhammed b. Sa'd b. Meni' ez-Zühri İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakati'l-kebir*, thk. Dr. Ali Muhammed Ömer (Kahire: Mektebe Hancı, 2001/1421), 6: 405; Ebû Abdullah Mus'ab b. Abdullah b. Mus'ab Zübeyri, *Nesebu Kureys*, thk. Livi Profnesal (Daru'l Marife, 1953), 24; Ebû'l-Abbâs Muhammed b. Yezid el-Müberred, *el-Kâmil*, thk. Dr. Muhammed Ahmed ed-Dâli (Beyrut: Müessestü'r-Risâle, Üçüncü Baskı, 1997), 2: 1372; Ebû'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Alî b. Muhammed Bağdâdi İbnü'l-Cevzi, *el-Muntazam fi tarihi'l-müluk ve'l-ümem*, thk. Muhammed Abdulkadir Ata (Beyrut: Darü'l Kütüb el İlmiyye, 1992), 5: 306.

¹⁹ Adnan Demircan, *Hız Peygamber'in (sav) Ailesi ve Aile Hayatı* (İstanbul: Ufuk Yayınları, 2014), 134.

²⁰ Yörükoğlu, *Çocuk Ruh Sağlığı*, 21. Ayrıca Bkz. Bayraktar Bayraklı, "Kur'an-ı Kerime Göre Ailede Çocuk Eğitimi", *İslam'da Aile ve Çocuk Terbiyesi-2*, 2. Baskı (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2005), 187.

sanoğlunun fitratına koymuştur. Bir anne baba bu hisleri ile çocuklarına sahip çıkar, karşılaştıkları her zorluğa yine bu hisle sabır gösterirler.²¹ Çocuklar için sevilme ve şefkat çok önemlidir. Büyüklük için değer verilme ve saygı görme ne ise çocukları için sevgi ve şefkat hissi odur.²² Jacquin de çocuğa karşı sevginin önemini "Az veya çok bilinçli sevgi ihtiyacı çok büyüktür. Hiç olmazsa ölçülü bir şekilde sevilmeyen çocuk, içine çekilir, zayıflar ve bencilleşir. Çocuk temiz havaya nasıl muhtaçsa sevgiye de öyle muhtaçtır." cümleleriyle ifade eder.²³

Çocukların eğitiminde onlara iyi davranma, kolaylık gösterme, hatalarına karşı affedici olma,²⁴ Allah'a güvenme ve azimle çalışma esas olmalıdır. Çocuğun ince duygular kazanması hedef alınmalıdır. Allah Resûlü'nün tebliğinde de esas olan insanlara karşı hoşgörülü olma ve onlara karşı anlayışla yaklaşmayı.²⁵ Ailesinde, okulunda ve yaşadığı muhitte ince ve hassas duygularla yetiştirilen çocukların kendileri de hassas olur ve insanlara karşı da bu şekilde hoşgörü ile yaklaşır. Bunun aksi bir şekilde kaba ve katı bir aile ve çevrede yetişen çocukların kendileri de katı, kaba ve zorba olurlar. Bu gerçeklere rağmen anne baba çocuklarına karşı otoriteyi elden bırakmamalıdır.

1.3. Çocuklara Kişilik Kazandırma

Kişilik, bir insanı diğerlerinden farklı kılan, bireyin kendisine has özellikleridir. Bunlar kişinin kendi iç ve dış dünyası ile geliştirdiği duygu, düşünce ve davranış örüntüleridir. Kişilik yapısının ırsî olduğu; daha doğmadan belirlendiği de bilinen başka bir gerçektir. Dolayısıyla çocuğun terbiyesinde anne baba tutumları tek faktör değildir. Çocuğun doğuştan getirmiş olduğu mizacı da bu hususta önemlidir. Bilim adamları mizaç hususunda genetik faktörlerin da-

²¹ Kınalızâde, *Ahlâk-ı Alâî*, 2: 18.

²² Canan, *Terbiye*, 183.

²³ Guy Jacquin, *Çocuk Psikolojisinin Ana Çizgileri*, trc. Mehmet Toprak (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1976), 14.

²⁴ Buhari, "Bedu'l Halk", 7; Müslim, "Cihad", 111.

²⁵ Âl-i İmrân 3/159.

ha önemli olduğunu söylemektedirler. Kişilik oluşumu 6 yaşına gelindiğinde büyük oranda gerçekleşmiş olmaktadır.

Çocukta ince duyguların gelişimi adına hayattaki güzellikler aranırken; buna paralel olarak yaptığı güzel işler de takdir edilmelidir. Bu şekilde yaptığı davranış ve hareketler takdir edilen çocukların olumlu hareketleri pekişecek; kendilerine ve başkalarına olan saygıları artacaktır. Aşağılanan ve beğenilmeyen çocukların ise karakterleri hırçın olacağı gibi başkalarına karşı da sert olacaklardır. Çocuklara iş yaptırırken, onlardan bir şeyler isterken zorla değil, onlarla işbirliği halinde olunmalıdır. İş bittikten sonra ise kesinlikle takdir ve teşekkür ifadelerinin unutulmaması lazımdır.²⁶

Çocuklar büyüdükçe anne babanın, onlara yaptıkları yardımları azaltmaları ve bazı şeyleri onların yapmalarına fırsat tanımaları, çocuktaki kabiliyetlerin inkişaf etmesi için önemlidir. Çocuklarına karşı ebeveynin ideal anne baba olmaya çalışmak yerine, çocuklarına karşı içlerinden geldiği gibi hareket etmeleri daha isabetli olacaktır. Çocuğa karşı anne baba tutumlarının çocukta belirli karşılıkları bulunmaktadır. Örneğin anne babasına fazla bağımlı olan çocukların davranışları bebeksi olur. Sevilmeyen ve baskı altında yetişen çocuklar değersizlik hissi yaşayıp hırsızlığa meyledebilirler. Şu davranışlara muhatap olan çocukların da çekingen olmaları beklenir:

Ebeveyn tarafından öpülüp sevidikten sonra bir anda kızılan ve ufak tefek kusurları yüzüne vurulan çocuklar. Bunun yanında çocuklarını aşırı koruyan ailelerin evlatları da çekingen olabilmektedir. Çocuğun aşağılık duygusuna kapılmasını istemeyen anne babaların onu kesinlikle başkaları ile kıyaslamamaları gerekmektedir. Böyle çocukların kendilerine güvenleri azalmakta ve teşebbüs güçleri zayıflamaktadır. Bu sayılanlar yanında anne baba baskısı altında yetişen, sürekli aşağılanan, alay edilen, dayak yiyen, oyun arkadaşlarından koparılan çocuklarda da aynı sonuçlar görülür. Bunların yanında çocuk terbiyesinde çocuğa aşırı sorumluluk yüklemek, on-

²⁶ Mahmut Çamdibi, "Ailede Çocuğun Ahlaki Terbiyesi", *İslam'da Aile ve Çocuk Terbiyesi-2*, ed. İbrahim Canan (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2005), 119- 121

lara karşı sık sık cezaya başvurmak, çocuğun her yaptığını eleştirmek, yalan söylediği iddiasıyla doğruyu söylemesi için sıkıştırmak, da olumsuz neticeler verecektir.²⁷

Çocuğun gelişimine etki eden faktörler arasında ailedeki çocuk sayısı da önemlidir Tek çocuklu ailelerde çocuk daha fazla ilgi, alaka görmekte; hayatta daha başarılı olmaktadır. Böyle bir ailenin tek çocuğu olarak yetişenlerin benmerkezci, bencil ve çekingen bir karakter gösterme ihtimali olduğu da söylenmektedir.²⁸ İmam Gazali'ye göre karakter ne marifet, ne kudret, ne de fiildir. Ona göre karakter nefiste yerleşmiş bir durumdur. Karakter iyi olabildiği gibi kötü de olabilir.²⁹

2. Hz. Peygamber'in Çocukları Eğitmesi

Hz. Peygamber, çocukları da büyük birer insan gibi muhatap alır, onlarla şakalaşır,³⁰ onlara güzel lakaplar takar,³¹ onları eğlendirirdi.³² Çocuklar hasta olduğunda onları da ashabından büyük bir insan gibi ziyaret ederdi.³³ Resûlullah, bayram namazlarının kılınacağı yere onların da çıkmalarını isterdi. Onlar da Hz. Peygamber'in davetiyle bayram namazına gelirlerdi.³⁴

Çocuklar Resûlullah'ı çok seviyor, bunu da her vesile ile gösteriyorlardı. Allah Resûlü Mekke'den hicret edip de Medine'ye girerken Neccaroğullarının çocukları onu şenliklerle karşılamışlardı.³⁵ Benzer bir hadise de Allah Resûlü hicret ederek çıkmak zorunda kaldığı memleketi Mekke'ye 7 yıl sonra kaza umresi için girerken yaşanmış, bu sefer de Haşimoğullarının çocukları onu büyük bir coşku ile karşılamışlardı.³⁶

²⁷ Sefa Saygılı, "Anne Babanın Kişilik Gelişimindeki Rolü", *Aile Sempozyumu Medeniyet Vakfı* (Sistem Ofset. 2015). 309-310.

²⁸ Saygılı, "Anne Babanın Kişilik Gelişimindeki Rolü", 308.

²⁹ Çamdibi, "Ailede Çocuğun Ahlaki Terbiyesi", 119- 121.

³⁰ İbn Sa'd, *Tabakât*, 6: 405.

³¹ İbn Sa'd, *Tabakât*, 10: 397-401.

³² İbn Sa'd, *Tabakât*, 6: 564; Buhârî, "İlim", 18.

³³ Buhari, "Merda", 9.

³⁴ Buhari, "İydeyn", 15-16.

³⁵ İbn Mace, "Nikah", 21.

³⁶ Buhari, "Umre", 14.

Hz. Peygamber, büyüklerden biat aldığı gibi çocuklardan da biat almıştı. Abdullah b. Mus'ab tarihiyle verilen bir haberde Hz. Peygamber kendi döneminde doğan bütün Muhacir ve Ensar çocuklarını toplamıştı. Çocuklar, heyecanla önünde sıçrayıp dururlarken, Hz. Peygamber onların biatlarını kabul etmiş ve yanlarına oturmuştu.³⁷ Bu şekilde biat aldığı çocuklardan biri de Abdullah b. Zübeyir idi.³⁸

Resûlullah'ın bir sünneti de kendisini ziyarete gelen heyetleri hediye ile gönüllerini hoş ederek göndermektir. H. 9. yılda biat etmek için 70-80 kişilik bir heyet halinde gelen Temim kabilesi üyelerinin hepsine hediye veren Hz. Peygamber, geride kimsenin kalıp kalmadığını sormuş, bir çocuğun hayvanların başında nöbet tutması için geride bırakıldığını öğrenince, onu da yanına yollamalarını istemiş ve ona da hediye vermişti. Bunun üzerine kendisi Müslüman olmadan evvel kız çocuğunu gömmesi ile tanınan Kays b. Asım, onun saygınlığı olmayan bir çocuk olduğunu söyleyince Hz. Peygamber "Olsun, o da neticede heyetle birlikte gelmiş." şeklinde cevap vermişti.³⁹

Resûlullah'ın terbiyesinin izleri, yanında yetişen çocuklarda daha fazla hissediliyordu. Onlar diğer çocuklara nazaran daha uygun kişilikleri ile dikkat çekiyorlardı. Enes b. Malik eve giderken gecikmişti. Annesi de niçin geciktiğini sorunca, "Resûlullah beni bir iş için göndermişti." dedi. Annesi bu işin ne olduğunu sorunca, "O sırdır söyleyemem." diyerek cevap verdi. Annesi ise "Resûlullah'ın sırrını kimseye açmayasın!" dedi ve ona kızmadı, hatta onu olgunluktan dolayı takdir etti.⁴⁰

Hazreti Enes'le beraber Peygamber Efendimize hizmet eden

³⁷ Belazûri ise Hz. Peygamber'in Hasan, Hüseyin b. Ali b. Ebi Talib, Abdullah b. Abbas ve Abdullah b. Cafer dışında buluşa ermemiş çocuklardan biat almadığını iddia etmektedir. Belazûri, *Ensâb*, 4: 49.

³⁸ İbn Hacer, *Sahabe Ansiklopedisi*, 3: 178

³⁹ Ebû Abdullah Muhammed b. Ömer el-Vâkidi, *Kitabü'l-Meğazi*, thk. Marsden Jones, 3. Baskı (Darü'l Kütüb, 1984), 3: 979-80.

⁴⁰ Buhari, "İsti'zan", 46; Müslim, "Fedailu's-Sahabe", 145.

yaklaşık yirmi tane genç vardı. Mescid-i Nebvî insanlarla haşır neşir olma ve sosyalleşme için en güzel mekândı. Peygamberimizin mescidine birçok misafir geliyor bunların içinde çocuklar ve gençler de bulunuyordu. Onun yanında yirmi gün kadar kalan bir genç grubunu Hz. Peygamber, öğrendiklerini öğretmek üzere ailelerine geri göndermişti.⁴¹

Çocuklara verilen vazifeler her zaman su dağıtmak, sofrayı kurup kaldırmak gibi basit işler olmamış, Peygamberimiz bazen de sırlı mektupları taşıma vazifesi gibi ciddi işlerde de çocukları vaziflendirmişti.⁴² Resûlullah, Hazreti Âişe'ye "Komşunun çocuğu yanına gelince eline bir şey sıkıştır. Zira bu, sevgiyi, muhabbeti artırır." demişti. Bunun yanında "Çocuklarınıza ikram edin, terbiyelerini güzel yapın."⁴³ buyurmuşlardı.

2.1. Hz. Peygamberin çocuklarla bizzat ilgilenmesi

Hz. Peygamber çocukları da büyükler gibi muhatap alır ve onlarla ilgilenirdi. Onlarla şakalaştığı gibi, hallerini hatırlarını sorar, hastalandıklarında da onları ziyaret ederdi. Hz. Peygamber'in sünnetlerinden bir diğeri de, çocuk anlatılanları anlayıp idrak edecek yaşa geldiğinde onlara dua öğretmesidir. O, başta kendi torunları Hasan ve Hüseyin (r.anhümâ) olmak üzere çocuklara dualar yolu ile dinlerini öğretmişti. Bir gün Hz. Hasan'a vitir namazında⁴⁴ okuması için, "Allah'ım! Hidayet ettiklerin içinde bana da hidayet ver. Afiyet verdiklerin içinde bana da afiyet ver. Dost edindiklerin içinde beni de dost edin. Bana verdiklerine bereket ihsan eyle. Hükmettiğin şeylerin şerrinden beni koru. Çünkü sen hükmedersin ama kimse sana hükmedemez. Hiç şüphesiz sana dost olanlar zelil olmaz. Ey Rab-bimiz! Sen yüce ve mütealsin"⁴⁵ duasını öğretmişti.

Hz. Peygamber'in dua öğrettiği çocuklardan biri de amcası

⁴¹ Buhârî, "Haberu'l-Vahid", 1.

⁴² Ebu Davud, "Edeb", 137

⁴³ İbn Mâce, "Edeb", 3

⁴⁴ Diğer rivayette ise sadece namazdan sonra okumam için" kaydı bulunmaktadır. İbn Sa'd, *Tabakât*, 3: 273.

⁴⁵ İbn Sa'd, *Tabakât*, 3: 273, 6: 364; Belazûrî, *Ensâb*, 3: 273.

Hız. Abbas'ın oğlu Fadl idi. Bu çocuk Allah Resûlü'nün cenazesinin gasli ile şereflenenlerdendi. Resûlullah Müzdelife'den Mina'ya doğru giderken onu terkisine almış, yolda giderken de kendisine dua telkin etmişti.⁴⁶

Ailede çocuk eğitimi hususunda dikkatleri çeken başka bir mesele de Allah Resûlü'nün hiçbir anını boş geçirmeyip sürekli, çocuk olsun büyük olsun insanlara bir şeyler öğretmesidir. Günümüzde boş vakit olarak değerlendirilen ve genellikle yatarak, uyuyarak, eğitim ve marifet adına faydası olmayan işlerle değerlendirilen bu zamanlarda Resûlullah'ın tebliğ faaliyetine devam ettiği görülmektedir. Aileler bu vakitleri çocuklarına dinî ve îmanî meseleleri aktarma ve öğretme adına birer fırsata dönüştürmelilerdir. Dinlenme dediğimiz psikolojik tatmin bu şekilde aile içinde gerçekleşmiş olacağı gibi; boş vakitlerini bu şekilde değerlendiren ebeveynler de çocuklarına örnek teşkil etmiş olacaktırlar.⁴⁷

Hız. Peygamber zamanında bir çocuk olan Ebû Mahzûre, Huneyn savaşı sırasında namaz kılmak için okunan ezanı duyunca alaylı bir şekilde tekrar etmeye başlamıştı. Onun sesini duyan Resûlullah (s.a.v.), "Bu insanlar arasında güzel sesli birinin ezan okumasını duydum." dedi ve onları yanına çağırdı. Hız. Peygamber onların hepsine tek tek ezan okutmaya başladı. Ebû Mahzûre okuyanlar içinde sona kalmıştı. Allah'ın Resûlü ezanını bitirdikten sonra kendisine yanına gelmesini söyledi. Yanına gidince de onu önüne oturttu ve saçının kakülünü okşadı. Kendisine üç defa "Mübarek olsun." diyerek dua etti ve "Git, Beytü'l-Harâm'ın yanında ezan oku!" diyerek kendisini müezzini olarak tayin etti. Bu örnek bize Allah Resûlü'nün çocuklara karşı yaklaşımının ne kadar isabetli olduğunu, onları azarlamak mümkünken enerjilerini ve kabileyetlerini istenilen yöne nasıl yönlendirdiğini bizlere göstermektedir.

⁴⁶ Belazûrî, *Ensâb*, 3: 33.

⁴⁷ Aydın, *Türkiye'de Aile*, 233.

2.2. Hz. Peygamber döneminde Eğitimde Şiddet Örnekleri

Zübeyir b. Avvam çocukken babasını kaybetmiş, kendisini Nevfel b. Huleydhimayesine almıştı. Annesi Safiyye, Zübeyir b. Avvam'ı sürekli dövüyor ve kendisine sert davranıyordu. Bir gün Nevfel bu hususta kendisine "Çocuk dövülmez. Sen onu öfke ile dövüyor ve ona düşmanca davranıyorsun." deyince Safiyye, "Ben onu sadece iyi yetiştirmek için dövüyorum ki ileride orduları mağlup edip ganimetler getirsin. Yine onu dövüyorum ki kendisi evde yalnız hurma ve buğday tanesi yerken herkese karşı cömert olsun." sözleriyle dövme sebebini açıklamıştı.⁴⁸ Bu örnek o dönem insanının zihin dünyasını bizlere anlatması açısından değerlidir.

Çocuk hata yaptığında bazen görmezden gelmeli, düzeltmenin gerektiği durumlarda ise ona karşı sert olmayan yumuşak bir tavır sergilenmelidir. Çocukların hareketlerini değerlendirirken onların çocuk oldukları asla unutulmamalı ve hatalı oldukları durumlarda onlara büyüklere davranır gibi davranılmamalıdır. Oynamanın, sıçramanın, koşmanın onların bir ihtiyacı olduğu ve bu şekilde enerjilerini atarken, vücutlarının kuvvetlendiği de unutulmamalıdır.⁴⁹

İslâm'dan evvel "Celde", şehirlerde uygulanan bir cezalandırma yöntemi idi. Evladı kendisine itaat etmediğinde celde cezası vermesi babanın bir hakkı olarak kabul edilirdi. Bu genellikle kırbaçla yapılmaktaydı. Babanın oğluna yaptığı gibi kabile reisleri de tebaasına karşı celde cezası verebilmekteydi.⁵⁰

Resûlullah'ın savaşlar dışında çocuklar da dahil hiç kimseye vurduğu vaki değildi. Çocuklara ise ara sıra şaka yollu vurur gibi yaptığı olmuştu. Bunlardan birini Abdullah b. Abbas rivayet eder, "Biz Abdülmüttalib oğullarından bazı çocuklarla beraber Müzdelife gecesi eşeklerimizin üzerindeyken Hz. Peygamber geldi ve elinin içiy-

⁴⁸ İbn Hacer, *Sahabe Ansiklopedisi*, 2: 233.

⁴⁹ Rousseau, *Emil Yahut Terbiyeye Dair*, 41-47.

⁵⁰ Cevad Ali, *Mufasssal*, 5: 590.

le baldırlarımıza vurdu ve "Güneş doğana kadar taşlama (şeytan) yapmayın." buyurdular.⁵¹

Hz. Enes daha küçük bir çocuk olduğundan bazen Allah Resûlü'nün kendisine verdiği vazifeleri unutuyor veya geciktirebiliyordu. Resûlullah (s.a.v.) kendisini ihtiyaç için bir yere göndermişti. Fakat Enes oyun oynayan çocukları görünce kendisine verilen görevi unutmuş ve çocuklarla beraber kendisi de oturmuş, oyuna dalmıştı. Bir süre sonra Hz. Peygamber gelmiş, onlara selam vermiş, çocuklarla muhabbet etmiş ve Hz. Enes'e de kızmamıştı.⁵²

Hz. Hüseyin (r.a.) dünyaya geldiğinde kendisine sütanneliği yapan Ümmü Fadl, onu alarak Hz. Peygamber'in kucağına vermişti. Onu severken bir anda Allah'ın Resûlü'nün üzerine bevl ettiğini görünce de kızmış ve ona bir çimdik atmıştı. Buna şahit olan Resûl-i Ekrem ise Ümmü Fadl'a kızmış ve bu hareketiyle kendisini incittiğini söylemişti.⁵³

3. Din Eğitiminin Başlama Yaşı

Dini eğitimin en iyi şekilde verileceği yer tabii ki aile kurumudur.⁵⁴ Din eğitiminin başlama yaşı günümüz pedagogları tarafından da tartışılmaktadır. Onlar 2-3 yaşlarında başlanacak bir din eğitiminin, Hz. Peygamber'in sünnetine ve pedagojik gerçekliğe uygun olacağını söylemektedirler. Burada Allah'ı sevmenin hedef alınması gerektiğini belirtmektedirler.⁵⁵

Din eğitimine hangi yaşta başlamak gerektiği tartışılıyor olabilir. Fakat ebeveynin çocuklarının Allah ve Resûlü'ne imanın onların kalplerine yerleşmesi için doğumlarından itibaren her fırsatı değerlendirmeleri elzemdir. Bu bağlamda annelerin çocuklarını uyuturken söyledikleri ninnilerle dahi telkinlerde bulunmaları gerekir.

⁵¹ Belazûri, *Ensâb*, 4: 50.

⁵² İbn Sa'd, *Tabakât*, 1: 329.

⁵³ İbn Sa'd, *Tabakât*, 6: 400.

⁵⁴ Kerim Yavuz, *Çocukta dini duygu ve düşüncenin gelişmesi : (7-12 yaş)* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 1987), 46-155-156; Mehmet Emin Ay, "Ailede Verilecek Din Eğitiminde Genel Prensipler", *İslam'da Aile ve Çocuk Sempozyumu*, 2. Baskı (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2005), 361.

⁵⁵ Yavuz, *Çocukta dini duygu ve düşüncenin gelişmesi : (7-12 yaş)*, 41; Ayhan, *Eğitime Giriş*, 293.

Bununla beraber bir çocuğu uyuturken illa ninni söylenecek diye bir kaide de bulunmamaktadır. Ninni yerine anneler salavat, tevhid, ismi celiller de söyleyebilecekleri gibi çocuklarına Kur'ân-ı Kerîm de dinletebilirler.⁵⁶

Anne babanın vazifeleri gereği herhangi bir yaş sınırı olmadan çocuklarının Allah'a ve Resûlü'ne imanı kavrayıp dini sindirebilmeleri adına çaba ve gayret içinde olmaları gerekmektedir. Allah Resûlü'nün bebek yaşta vefat etmeyip hayatta kalan bütün çocukları kendisine iman etmişlerdir. Hz. Peygamber döneminde çocuklara kısa zamanda iman hakikatlerini kavrayacak şekilde dini eğitim verilmekteydi. Bunun için ortam ziyadesiyle müsaitti. Resûlullah çocuk sahâbilerle de bizzat ilgileniyordu.⁵⁷

3.1. Çocuklara Dini Eğitim Verilmesi

Din eğitiminde çocuğa verilmesi gereken bilgilerin başında Allah sevgisi gelmektedir. Anne babalar Allah'ın sevgisini çocuğa aşılama için yollar aramalıdır. Bir kişinin birini sevmesi ancak onu tanımasıyla olur. Ebeveyn başta Allah olmak üzere onun elçisini de evlatlarına tanıtmak ile yükümlüdür. İmam Gazâlî marifet dördtür der ve nefsinin, rabbini, dünyasını ve ahiretini tanımak⁵⁸ diyerek de bu dört maddeyi sıralar. Burada aslında bir kişinin dünyası ve ahireti için tanımak ve bilmekle yükümlü olduğu maddeleri saymaktadır. Bir mükellef aday olarak çocuktan, Rabbini ve Onun Resûlü'nü tanıdıktan sonra; Allah'a itaat eden iyi bir kul olması beklenir.⁵⁹

Hız. Peygamber'in sünnetinde din eğitimi çocuğun doğumu ile başlamaktadır. O, çocuk doğduğunda ilk duyacağı sözün tevhid kelimesi olmasını tavsiye eder. Bu bağlamda çocuğa isim konulurken sağ kulağına ezan, sol kulağına ise kamet okunur.⁶⁰ Din eğitimi açısından dönüm noktalarından biri de çocuğun namaza alıştırılması-

⁵⁶ Çevikoğlu, "İslam'a Göre Çocuk Terbiyesinde Annenin Yeri", 208.

⁵⁷ Demircan, *Hız. Peygamber'in (s.a.v.) Ailesi*, 136.

⁵⁸ İmam-ı Gazali, *İhyau ulumi'd-din*, trc. Ali Arslan (İstanbul: Yaylacık Matbaası, 1971), 3: 371; Çamdibi, "Ailede Çocuğun Ahlaki Terbiyesi", 99.

⁵⁹ Çamdibi, "Ailede Çocuğun Ahlaki Terbiyesi", 98.

⁶⁰ Muhammed Hüseyin Ebu Yahya, *Nizamü'l Üsra fi'l İslâm* (Amman: y.y., t.s.), 12.

dır. Bu hususta Kur'ân-ı Kerîm'de birçok ayet-i kerime bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesinde Allah (c.c.), "Ailene namazı emret ve kendin de ona devam et. Senden rızık istemiyoruz. Sana da biz rızık veriyoruz. Güzel sonuç Allah'a karşı gelmekten sakınanlarıdır"⁶¹ buyurarak ebeveyne, çocuklarına namaz kılmalarını emretmeleri, buna kendilerinin de devam etmeleri tavsiye edilmektedir.

Allah Resûlü de konuyla ilgili tavsiyelerinde çocuğa namaz kılma emrinin ne zaman ve nasıl olması gerektiğini belirtir. Peygamberimiz "Çocuklarınıza yedi yaşına geldiklerinde namaz kılmayı emrediniz, on yaşına geldiklerinde kılmazlarsa dövünüz. Tembelliği huy etmekten sakınınız."⁶² Burada çocuğa din eğitimi ile alakalı yaş sınırlarının ne olduğunu görmekteyiz. Çocuğa namaz kılmasını emretme yaşı 7 iken, 10 yaşına geldiğinde kılmamakta ısrar ederse, durumun ciddiyetinden dolayı çocuğun zorlanabileceği anlaşılmaktadır.

Allah Resûlü çocuklara küçük yaştan itibaren nasıl namaz kılmaları gerektiğini uygulamalı olarak gösteriyordu. Kendisi bayram namazını kıldırırken Hz. Hasan da yanına durmuş O'nu taklit ediyordu. Resûlullah onun bu hareketine sevinmişti. Sevinci yüzünden anlaşılmaktaydı. Hz. Peygamber ilk rekâta yedi tekbir getirmiş, Hasan da aynı şekilde getirmiş, ikinci rekâta kalkıldığında ise Resûlullah 5 tekbir getirince o da aynı şekilde 5 tekbir getirmişti.⁶³ Çocukların namaza alıştırmak ne kadar önemliyse mescitlere alıştırmak da bir o kadar önemlidir. Bu bağlamda Hz. Peygamber çocukları mescide alıştırmak için onların ulaşabilecekleri yerlere hurma asmıştır.⁶⁴

4. Çocuğa Öğretilecek Ahlaki Prensipler

Müslüman bir anne babanın çocuklarına öğretecekleri temel ahlaki değer doğruluk olmalıdır. Hayatında bir kere dahi, hatta şaka yaparken bile yalan söylememiş olan Hz. Peygamber bu konuda

⁶¹ Tâ-hâ 20/132.

⁶² Ebû Davud, "Namaz", 26; Canan, *Terbiye*, 136-137

⁶³ Belazûri, *Ensâb*, 3, 277.

⁶⁴ Muhammed Hüseyin, *Nizamü'l Üsra fi'l İslâm*, 122.

çok hassastı. Ebeveynler çocuklarına doğruluğu telkin etmeleri gerektiği gibi onları ister doğru, ister yanlış yere olsun yemin etmenin sakıncaları hususunda uyarmalıdır. Bunun yanında çocuklara meclislerde az söz söyleme, soru sorduklarında cevap vermekle yetinme, çok gülmeme ve hoşla gitmeyen boş işlerden uzak durmaları da öğretilmelidir.⁶⁵

Abdullah b. Amir'in bildirdiğine göre bir gün Hz. Peygamber onların evlerinde iken annesi kendisini çağırması ve "Gel sana bir şey vereceğim." demişti. Resûlullah ise onların aralarındaki bu diyaloga şahit olunca annesine dönerek "Çocuğa ne vermek istedin?" demiş, kadın da "Ona bir hurma vermek istemiştin." demişti. Bunun üzerine Hz. Peygamber "Dikkat et eğer ona bir şey vermeyecek olursan üzerine bir yalan yazılır." diyerek kendisini uyarıyordu.⁶⁶ Hz. Peygamber yalanla ilgili başka bir hadisinde ise kendisine müminin korkak veya cimri olup olmayacağı sorulduğunda, olabilir derken, yalancı olup olamayacağı sorulduğunda ise "hayır" demişlerdi.⁶⁷

Çocuğun eğitilmesi ve dini, ahlaki terbiyeyi güzelce alması, ebeveyni üzerindeki haklarından bir tanesidir.⁶⁸ Bu hususta ebeveynin takip edeceği yol Allah Resûlü'nün sünneti çerçevesinde ona dini terbiye vermekle beraber, çağın ihtiyaç ve gereksinimlerine göre eğitim almasını temin etmek olacaktır. Burada alt başlıklar halinde çocuklara verilecek eğitimden bahsedeceğiz.

4.1. Helal Lokma Yemek ve Yedirmek

Ebeveynin çocukların yetiştirilmesi hususunda dikkat edecekleri hususların bir diğeri de helal lokma yemek ve çocuklarına da helal lokma yedirmek olacaktır. Zira alınan gıdanın vücuttan öte ruhi hayata da, sosyal hayata da etkilerinin olacağı muhakkaktır.⁶⁹ Mayasında haram lokma olan bir kişinin harama meyledip Allah'ın

⁶⁵ Ahmet Acarlıoğlu, *Ahlak-ı Alai'de Aile* (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2010), 153.

⁶⁶ İbn Sa'd. *Tabakat*, 6: 557, 7: 9; Ebu Davud, "Edeb", 88.

⁶⁷ Muvatta, "Kelam", 19.

⁶⁸ İbn Mace, "Edeb", 3.

⁶⁹ Canan, *Terbiye*, 252.

koyduğu sınırları çiğneme ihtimali daha yüksektir. Böyle birini eğitmek de haliyle zor olacaktır.⁷⁰

Resûlullah çocuklarına helal lokma yedirip içirme noktasında çok hassastı. Bir gün huzuruna bir adam elinde hurma bulunan bir tabakla geldi. Hz. Peygamber ona bunun sadaka mı yoksa hediye mi olduğunu sorunca adam, hurmanın sadaka olduğunu söyledi. Hz. Peygamber'e ve ailesine hediye helalken sadaka ve zekât malları haramdı. Bunu duyunca hurmayı cemaate dağıtmasını söyledi. Hz. Hasan da oralarda toprakla oynamaktaydı. Acıkmış olmalı ki bu hurmadan bir tane alıp ağzına koydu. Allah Resûlü ise "Nasılsa çocuktur, bir şey olmaz." demedi. Çocuklarına karşı çok müşfikken, burada çocuğun rahatsız olabileceğine aldırmandan parmağını ağzına soktu. O hurmayı çıkardı ve "Âl-i Muhammed sadaka (zekât) yemez." diyerek onu uyardı.⁷¹

Konuyla alakalı başka bir rivayette Allah Resûlü'ne bir miktar zekât hurması getirilmişti. Resûlullah, Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin'i omzuna almıştı ki üzerine su akmaya başladığını fark etti; Onun hurmayı çiğnediğini anlamıştı. Bunun üzerine torununa, "Oğlum at onu; oğlum at onu. Muhammed Ailesi'nin sadaka yemediğini duymadın mı?" dedi ve onun sadaka malı yemesinin önüne geçti.⁷²

4.2. Adâb-ı Muâşeret Konusunda Eğitim

Müslüman aileler, çocuklarını hayata hazırlarken onlara tam bir İslâm terbiyesi vermek durumundadırlar. Bu açıdan günümüz Müslüman ailesinde eksikliği en çok hissedilen hususlardan, günlük yaşama kaide ve kuralları da diyebileceğimiz âdâb-ı muaşeretdir. Bu hususların itina ile çocuklara öğretilmesi gerekmektedir.

İslâm dinine göre insanlar arasında sınıf farkı olmamakla birlikte, aldıkları terbiye ve tahsilin derecesine göre farklar bulunmaktadır. Hz. Peygamber bu hususta "İnsanları layık oldukları yerlerine koyunuz." buyurmaktadır. Her vesile ile ümmetine ve ashabına gü-

⁷⁰ Bayraklı, "Kur'an-ı Kerim'e Göre Ailede Çocuk Eğitimi", 180.

⁷¹ İbn Sa'd, *Tabakât*, 6: 360, 403; Zübeyri, *Nesebu Kureyş*, 23.

⁷² İbn Sa'd, *Tabakât*, 6: 363; Zübeyri, *Nesebü Kureyş*, 23.

zel ahlakı tavsiye eden Hz. Peygamber, "Hüsn-i hal, teenni ve iktisat Peygamberliğin kırkta biridir." buyurmuşlardı. Bu kavramlardan anlaşılana ise kişinin kılık kıyafetine ve görünümüne dikkat etmesi; düşünerek ve ağırbaşlı, ölçülü bir şekilde hareket etmesi ve israftan kaçınarak idareli bir şekilde hayatını devam ettirmesidir.⁷³

Hayatın bütününde kaideler ve kurallar vardır. En katı disiplin kurallarının olduğu yerlerden bir tanesi olan orduda kaideler neyse sosyal hayatta da âdâb-ı muâşeret odur. Bu aynı zamanda toplumun kültürü ve yaşama biçimi olarak karşımıza çıkar. Bu kuralların tüm toplumlarda geçerli olanları bulunsa da topluma özgü olan kurallar da bulunmaktadır. Kişiyeye düşen gittiği topluma özgü kuralları da öğrenip onlara uygun hareket etmek olacaktır. Müslüman toplumların âdâb-ı muâşeret kurallarının temelinde ise İslâm dini bulunmaktadır.⁷⁴

Bu kurallardan bir tanesi kendine ait olmayan bir meskene veya herhangi bir mekâna girmeden evvel izin istenmesidir. Bu hususta Kur'an-ı Kerim'de "*Ey iman edenler! Kendi evlerinizden başka evlere, geldiğinizi hissettirip ev sahiplerine selam vermeden girmeyin. Bu davranış sizin için daha hayırlıdır. Düşünüp anlayasınız diye sizlere böyle öğüt veriliyor.*" buyurulmaktadır.⁷⁵

Bu ayet-i kerime bir kadının Allah Resûlü'ne gelerek "Ya Resûlallah! Bazen evde başkasının beni görmek istemeyeceği bir halde oluyorum. İnsanlar bu şekilde evime giriyorlar ve ben rahatsız oluyorum." deyince bu ayet-i kerime nazil olmuştu. Bu ayetin sebebi nüzûlü ile alakalı rivayet edilen diğer bir olayda Ebû Bekir (r.a.) "Ya Resûlallah! Bazen içinde kimse olmayan Şam yolu üzerinde bulunan evler gibi evler oluyor. Oralara girerken de yine izin isteyecek miyiz?" diye sormuştu. Bunun üzerine de "*Meskûn olmayan evlere izinsiz girmenizde sizin için bir beis yoktur.*" ayet-i kerimesi

⁷³ Zeki Duman, "Asr-ı Saadet'te Adab-ı Muâşeret", *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadet'te İslâm*, ed. Vecdi Akyüz, 2. Baskı (İstanbul: Ensar Yayınları, 2007), 196-197.

⁷⁴ Duman, "Asr-ı Saadet'te Adab-ı Muâşeret", 196-197.

⁷⁵ en-Nûr 24/27.

indirilmişti.⁷⁶

Evlere girip çıkma ile ilgili ayet-i kerimelerden bir diğesinde ise "Ey iman edenler! Ellerinizi altında bulunanlar (köleleriniz) ve sizden henüz bülûğ çağına ermemiş olanlar, günde üç defa; sabah namazından önce, öğleyin elbiselerinizi çıkardığınız vakit ve yatsı namazından sonra (yanınıza girecekleri zaman) sizden izin istesinler. Bu üç vakit sizin soyunup dökündüğünüz vakitlerdir. Bu vakitlerin dışında (izinsiz girme konusunda) ne size, ne onlara bir günah vardır..."⁷⁷ buyurulmaktadır. Bu ayet-i kerimenin nüzulünden önce Hz. Peygamber, Hz. Ömer'i çağırması için Beni Müdlic'den bir çocuğu yanına göndermişti. Vakıt insanların, havanın sıcaklığından dolayı dinlenmeye çekildikleri öğle vaktiydi. Çocuk Hz. Ömer'i çağırmaya gittiğinde onu uygun olmayan bir halde gördü. Bunun üzerine Hz. Ömer, "Ya Resûlallah! Allah'tan bize izin vakitlerini emretmesini; bu vakte de izinsiz girilmesinin yasaklanmasını isterdim." dedi. Bu konuşmalarının akabinde de bu ayet-i kerime nazil oldu.

İkrime ise bu ayet-i kerimenin Esmâ bt. Mersed hakkında nazil olduğunu bizlere haber verir. Onun yaşı büyük bir kölesi bulunmaktaydı. Bir vakit yanına girdiğinde kendisini uygun olmayan bir halde gördü. Bu kadın da yaşadığı hoş olmayan durumdan sonra Hz. Peygamber'e gitti ve "Kölelerimiz uygun olmayan vakitlerde yanımıza giriyorlar." diyerek şikayette bulundu. Bunun üzerine de bu ayet-i kerime nazil oldu.⁷⁸ Bu ayetin inişinden sonra Hz. Enes bir gün Allah Resûlü'nün odasına her zaman ki gibi izin istemeden girince kendisine, "Sevgili oğlum! Bir emir geldi. Bundan sonra odama izinsiz girme!" buyurdular.⁷⁹

Âdâb-ı muâşeret hususunda nazil olan ayetlerden biri de insanların aralarında konuşurken uymaları gereken kaideler ile alakalıydı. Hz. Peygamber döneminde insanlar konuşurlarken büyük-

⁷⁶ Ebû'l-Hasan Ali b. Ahmed b. Muhammed en-Nisaburi Vahidi, *Esbâbu nüzûli'l-Kur'ân* (Beyrut: Alemü'l-Kütüb, t.s.), 244.

⁷⁷ en-Nûr 24/58.

⁷⁸ Vahidi, *Esbabu'n Nüzûl*, 248.

⁷⁹ İbn Sa'd, *Tabakât*, 5: 327.

lerini, küçüklerini ayırt etmedikleri gibi Hz. Peygamber'in yanında konuşurken de seslerinin tonuna dikkat etmiyorlardı. Allah Resûlü'nün en çok rahatsız olduğu hususlardan bir tanesi olan bu konuda "Ey iman edenler! Allah'ın ve Peygamberinin önüne geçmeyin. Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz, Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir. Ey iman edenler! Seslerinizi, Peygamber'in sesinin üstüne yükseltmeyin. Birbirinize bağırdığınız gibi, Peygamber'e yüksek sesle bağırmayın, yoksa siz farkına varmadan işledikleriniz boşa gider"⁸⁰ buyurularak insanlar bu konuda dikkatli olmaları hususunda uyarılmıştı.

Anlatılana göre Sabit b. Kays b. Şemmas'ın kulağında ağırlık vardı ve az işitiyordu. Bu sebeple insanlarla konuşurken sesini yükseltiyordu. Allah Resûlü ile konuşurken de bu şekilde konuşmuş ve Hz. Peygamber de bundan rahatsız olmuştu. Allah (c.c.) da bu ayet-i kerimeyi inzal buyurmuştu. Sabit, yaşadığı hadiseden sonra ayetin nazil olması üzerine kendisinin cehennemlik olduğuna inanmaya ve bunu dillendirmeye başlamıştı. Onun sözlerinin aksine Hz. Peygamber ise Sabit'in cennetlik olduğunu söylemişti.⁸¹

4.3. Yeme İçme Konusunda Eğitim

Sözlükte israf haddi aşmak manasına gelen (سرف) kökünden türetilmiştir. Mana itibariyle ise gereksiz yere harcama, boşuna sarf etme, lüzumundan fazla harcama, savurganlık gibi anlamlara gelmektedir.⁸² Hayatın her alanında israf söz konusu olduğu gibi yeme içme konusunda da israf mevzu bahistir. Bu hususta neyin israf olduğunu Hz. Peygamber belirlemektedir. Resûlullah (s.a.v.), "Ademoğlunun doldurduğu en zararlı kap karnıdır. Ademoğluna belini doğrultacak kadar üç beş lokma yeterlidir. Eğer Ademoğluna nefsi galebe çalar da fazla yeme zorunda kalırsa, bu durumda karnını üçe ayırsın; biri yemek, biri su, biri de nefes için olsun."⁸³ buyurarak bu

⁸⁰ Hucurât 49/13.

⁸¹ Vahidi, *Esbabu'n Nüzûl*, 287.

⁸² İlhan Ayverdi, *Büyük Misalli Türkçe Sözlük*, 4. Baskı (İstanbul: Kubbealtı Yayınları, 2011), 1461.

⁸³ İbn Mâce, "Et'ime", 50.

konuda ölçüyü koymuştur.

Günümüz toplumunun en önemli problemlerinden biri de çok yemek ve neticesinde karşılaştığımız obezitedir. Vücutta şehvetin hakimiyetine hevâ denmektedir. Hevâsının kişiye hakimiyet kurması ile ilgili Kur'an-ı Kerim'de "*Kendi nefsinin arzusunu kendisine ilah edineni gördün mü? Ona sen mi vekil olacaksın?*"⁸⁴ denilmekte iken Allah Resûlü ise bu hususta "Heva kulun, Allah'ın en çok kızdığı ilahıdır."⁸⁵ buyurmaktadır.

İslâmi terbiyenin amacı çocukları her alanda hayata hazırlamaktır. Hayatta öğrenilmesi gereken şeylerden biri de kendisine verilen nimetler hususunda iktisatlı olmak ve israf etmemektir. Bu hususta Kur'an-ı Kerim'de "*Ey Ademoğulları! Her mescitte ziynetinizi takının (güzel ve temiz giyinin). Yiyin için fakat israf etmeyin. Çünkü o, israf edenleri sevmez*"⁸⁶ buyurarak israf etmenin haram olduğunu ifade etmektedir.

Şeytanın kalbe gireceği yollardan biri de helal olsa dahi aşırı yemek ve içmektir. İnsanın midasını tıka basa doldurması şehvetini kuvvetlendirir. Çok yemekte insan için 6 çeşit zarar bulunmaktadır. Hz. Âişe, "Nebilerinden sonra bu ümmette zuhur eden ilk bela "tokluk"tur. Zîra millet doyunca bedenleri şişmanladı; kalpleri zayıfladı ve dünya hırsları (şehvetleri) kabardı." buyurmaktadır.⁸⁷

Resûlullah ise bir hadislerinde ümmeti için en çok korktuğu hususun göbeklenmek (aşırı kilo) olduğunu ifade buyurur. Hadisin devamında da bir nevi bunun sebebini izah eder. "Ümmetim hakkında en çok korktuğum husus karın büyüklüğü, çok uyuma, tembellik ve yakın (iman) zayıflığıdır." buyururlar. Dikkat edilirse sayılan özelliklerin tamamı aşırı kilonun neticeleridir.⁸⁸ Bu hususta Ebû

⁸⁴ Furkan 25/43.

⁸⁵ Çamdibi, "Ailede Çocuğun Ahlaki Terbiyesi", 115.

⁸⁶ A'râf 7/31.

⁸⁷ Ebû Muhammed Zekiyyüddin Abdülazim b. Abdülkavi Münziri, *Muhtasaru Süneni Ebî Davud*, thk. Ahmed Muhammed Şâkir (Beyrut: Dâru'l-ma'rife, t.s.), 3: 137.

⁸⁸ Zeynüddin Muhammed Abdür-rauf b. Tacilarifin b. Ali Münavi, *Feyzü'l-kadir şerhi'l-Câmi's-sagîr* (Mısır: Mektebetü't Ticâriyye, H.1356), 1: 215.

Hüreyre (r.a.) de yakın azlığı ile ilgili Hz. Peygamber'den şu hadisi nakleder: "Şeytan hortumunu insanoğlunun kalbinin üzerine koyar. Allah'ı hatırlarsa oradan uzaklaşır. Allah'ı unutursa kalbini paramparça eder."⁸⁹

Az yeme insan sağlığı açısından da gayet önemlidir. Alimlerin birçoğu sağlıklı yaşamak isteyen kişinin az yemesini tavsiye ederler. Tıp ilminin en büyük isimlerinden olan İbn-i Sina, hastalıkların tamamının yenilen içilen şeylerden kaynaklandığını söylemektedir. Hipokrat ise bu konu ile alakalı, "İlacınız yemekleriniz, yemekleriniz de ilaçlarınız olmalıdır." demektedir.⁹⁰ Bu hususta görüşleri bizim için değerli olan İmâm Gazâlî ise kişideki yeme şehvetini, insanı felakete götüren şey olarak tanımlar ve "Karın, dertlerin ve afetlerin kaynağıdır." diye de ekler.⁹¹

Yemekten maksadın ne olması gerektiği ile alakalı ifade edilen "beli doğrultacak kadar" veya "ayakta duracak kadar" ifadelerine Gazâlî, "Yemek için oturan kimse, ibadet, ilim ve takva için kendisine lazım olan kuvveti temin için yemelidir. Bu amaç dışında hayvanların meraya saldırdığı gibi, yemekten lezzet almak için saldırması, kendisini nefsinin arzularına teslim etmesi, caiz değildir." demektedir.⁹²

Gazâlî, ne zaman yemek yeneceği ile alakalı ise "hakiki açlık hissedildiğinde oturmak" dedikten sonra "henüz hakiki iştah mevcut iken de kalkmak" diyerek yemekten kalkma zamanını bize tarif eder. Bununla ilgili yaptığı diğer tarifte ise açlık çekmeyecek ve midenin ağırlığını hissetmeyecek şekilde yemek demektedir. Fazla yemenin zararları ile alakalı kişiyi ibadetten alıkoyacağını söyledikten sonra açlığın da kalbi meşgul ederek yine kişiyi ibadetten alıkoyacağını ifade eder.⁹³

Yemek yeme ile alakalı çocuklarımıza vereceğimiz terbiyenin

⁸⁹ Çamdibi, "Ailede Çocuğun Ahlaki Terbiyesi", 109.

⁹⁰ Sâdi İrmak, *Sağlıkta ve Hastalıkta Beslenme* (İstanbul: Okat Yayınevi, t.s.), 9-10.

⁹¹ Gazâlî, *İhyâ*, 3: 80.

⁹² Gazâlî, *İhyâ*, 3: 87.

⁹³ Gazâlî, *İhyâ*, 3: 96.

önemli bir noktası da günde kaç öğün yenileceği hususundadır. Bu hususta Hz. Peygamber'in ve ashabının günde iki öğün yemek yedikleri rivayet edilmektedir. Hz. Peygamber döneminde günde iki öğün düzenli yemekten bahsetmek zor olsa da İslâm'ın tavsiye ettiği öğün adedinin iki olduğu ile alakalı Hz. Peygamber'in "Akşam yemeği konduğu zaman ezan okunursa önce yemeği yiyin."⁹⁴ hadis-i şerifi ile "Bir avuç hurma ile de olsa, akşam yemeğini yiyin, Çünkü akşam yemeğini terk etmek ihtiyarlama sebebidir."⁹⁵ buyurması bizlere günde yenilecek öğünler içerisinde akşam yemeği olduğunu göstermektedir. Allah Resûlü'nün acve hurması ile alakalı bir tavsiyesi de bizler için günde iki öğün yeme ile alakalı başka bir delildir. Hz. Peygamber (s.a.v.), "Kim her gün sabah vaktinde yedi adet acve hurması yerse, o gün ne zehir ne de sihir ona te'sir eder."⁹⁶ buyurarak hem acve hurmasının faziletini hem de sabah yemek yemenin caiziyetini bizlere ifade etmektedir.

Kişinin arzu ettiği her şeyi yemesi israfın başka bir boyutu olarak kabul edilmektedir.⁹⁷ Hz. Peygamber döneminde zamanın şartlarından dolayı zengin dahi olursa çeşit çeşit yemeği bulmak mümkün değildi.⁹⁸ Bu hususta Hz. Peygamber hayatı boyunca bir genişlik görmemişti. Bu hususta Ebû Hüreyre "Vefat edinceye kadar Hz. Peygamber evinde bir yemekten üst üste üç gün doyusuya yememiştir."⁹⁹ demiş, başka bir rivayette ise "Resûlullah ve onun ailesi üç gün üst üste sabah akşam arpa ekmeğinden doyuncaya kadar yemedi."¹⁰⁰ denilmiştir.

Resûlullah bir gün yolda giderken bir kervanla karşılaştı ve onların kimlerden olduklarını sordu. Onlar "Mudar'dan" olduklarını söyleyince onlara "Ben de Mudar'danım." dedi. Onlar: "Ya Resûlallah! Biz tabiileriz, yanımızda iki siyahtan (ekmek ve hurma) başka

⁹⁴ Buhârî, "Etime", 57.

⁹⁵ Tirmizî, "Etime", 46.

⁹⁶ Buhârî, "Etime", 42.

⁹⁷ İbn Mâce, "Etime", 51.

⁹⁸ İbn Sa'd, *Tabakât*, 1: 345; Cevad Ali, *Mufasssal*, 4: 21, 576.

⁹⁹ Buhârî, "Etime", 1.

¹⁰⁰ İbn Sa'd, *Tabakât*, 1: 345.

bir yiyecek yok!” dediler. Resûlullah da “Biz de tabileriz, bizim de yanımızda iki siyahtan başka yiyecek yoktur” buyurdular.¹⁰¹

Bir adam Allah Resûlü'nün huzuruna gelmişti. Ayağa kalktığında bu adam korkudan titremeye başladı. Onu gören Resûlullah, “Rahat ol, ben kral değilim. Kurutulmuş et yiyen Kureyşli bir kadının oğluyum”¹⁰² diyerek hem tevazu gösterdi hem de o günün imkanlarında nasıl beslendiğini ifade etti.

Sonuç

Hz. Peygamber'in eğitim yöntem ve metotlarını bilmek, günümüzde karşılaştığımız problemlere çözüm bulma adına önemlidir. Bu bağlamda bilinmesi gerekenler Allah Resûlü'nün çocuklara her şeyden önce sevgiyle yaklaştığını ve onları geleceğin büyükleri olarak gördüğünü bilmektir. Onlara kendisini sevdirmek için yeri geldiğinde onlara hediye verir, yeri geldiğinde onlarla şakalaşır, yeri geldiğinde de onlarla birer yetişkin gibi konuşurdu.

Allah Resûlü'nün eğitim metodunda bilinmesi gereken diğer unsur tedriciliktir. Hz. Peygamber herkesin ihtiyacına ve kapasitesine göre konuşurdu. Çocukların eğitimi söz konusu olduğunda da bu geçerliydi. Günümüz pedagoglarının şiddetle karşı çıktıkları dayak ve şiddete Hz. Peygamber'in hayatında rastlamak mümkün değildir.

Allah Resûlü'nün eğitiminin okuma, yazma, yüzme v.b. gibi maddi unsurları olduğu gibi, Allah korkusu, helal lokma yeme gibi manevi unsurları da bulunmaktadır. O manevi unsurların üzerinde fazlaca dururken maddi unsurları ihmal etmez ve sahâbilerini, çocuklarını çağın gereklerine göre yetiştirme hususunda teşvik ederdi.

Bu çalaşmamız nitecesinde elde ettiğimiz kanaat ise Hz. Peygamber'in çocuk eğitimi hususundaki uygulamalarının ne kadar isabetli ve yerinde olduğu, bunun yanında çağımız modern pedagoji ilmiyle de çelişmediğidir. Bu sebepten dolayı çocukların sadece din eğitimi hususunda değil, modern eğitim sistemlerinin istenilen dü-

¹⁰¹ İbn Sa'd, *Tabakât*, 1: 5.

¹⁰² İbn Sa'd, *Tabakât*, 1: 7.

zeye ve kaliteye ulaşması için Allah Resûlü'nün hayatı üzerinde daha fazla araştırma yapmaya ihtiyaç olduğudur.

Kaynakça

- Acarlıoğlu, Ahmet. *Ahlâk-ı Alâi'de Aile*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2010.
- Ay, Mehmet Emin. "Ailede Verilecek Din Eğitiminde Genel Prensipler". *İslam'da Aile ve Çocuk Sempozyumu*. 2. Baskı. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2005.
- Ay, Mehmet Emin. *Din Eğitimi ve Öğretiminde Mükafat ve Ceza*. Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi, 1992.
- Aydın, Mustafa-Tekin, Mustafa. *Türkiye'de Aile*, Proje Koordinatörü Cevat Özkaya. İstanbul: Sekam, 2011.
- Ayhan, Halis. *Eğitime Giriş ve İslamiyet'in Eğitime Getirdiği Değerler*. 2. Baskı. İstanbul: Damla Yayınları, 1986.
- Ayverdi, İlhan. *Büyük Misalli Türkçe Sözlük*. 4. Baskı. İstanbul: Kubbealtı Yayınları, 2011.
- Bayraklı, Bayraktar. "Kur'an-ı Kerim'e Göre Ailede Çocuk Eğitimi". *İslam'da Aile ve Çocuk Terbiyesi-2*. 2. Baskı, İstanbul: Ensar Neşriyat, 2005.
- Bayraklı, Bayraktar. *İslam'da Eğitim: Batı Eğitim Sistemleriyle Mukayeseli*. İstanbul: Dergah Yayınları, 1980.
- Canan, İbrahim. *Hız. Peygamber'in Sünnetinde Terbiye*. İstanbul: Işık Akademi Yayınları, 2008.
- Çağlar, Doğan. *Uyumsuz Çocuklar ve Eğitimi*. Ankara: AÜEFY, 1974.
- Çamdibi, Mahmut. "Ailede Çocuğun Ahlaki Terbiyesi". *İslam'da Aile ve Çocuk Terbiyesi-2*. Ed. İbrahim Canan. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2005: 119- 121.
- Çevikoğlu, Nurten. "İslam'a Göre Çocuk Terbiyesinde Annenin Yeri", *İslam'da Aile ve Çocuk Terbiyesi (II)*. Ed. Prof. Dr. İbrahim Ca-

- nan. 2. Baskı. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2005.
- Demircan, Adnan. *Hz Peygamber'in (sav) Ailesi ve Aile Hayatı*. İstanbul: Ufuk Yayınları, 2014.
- Duman, Zeki. "Asr-ı Saadet'te Adab-ı Muaşeret". *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadet'te İslâm*. Ed. Prof. Dr. Vecdi Akyüz. İstanbul: Ensar Yayınları, İkinci Basım, 2007.
- Ebû Abdullah el-Musab b. Abdullah b. el Musab ez-Zübeyrî. *Kitabu Nesebu Kureyş*. Thk. Livi Profnesal. 3. Baskı. Beyrut: Daru'l Ma'rife, 1953.
- Ebû Abdullah Muhammed b. Ömer b. Vakıd el-Eslemi Vakidi. *el-Megazi*. Thk. Marsden Jones. 3. Baskı. B.y. : Darü'l Kütüb, 1984.
- Ebû Abdullah Muhammed b. Sa'd b. Meni' ez-Zühri İbn Sa'd. *Kitâbü't-Tabakati'l-kebir*. Thk. Ali Muhammed Ömer. Kahire: Mektebe Hancı, 2001/1421.
- Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail el-Buhârî. *Sahih*. İstanbul: Çağrı Yayınları, ts.
- Ebû Bekr Abdürrezzâk b. Hemmam Abdürrezzâk es-San'ani. *el-Musannef*. Thk. Habiburrahman A'zami. 2. Baskı. Beyrut: el-Meclisü'l-İlmi, 1983.
- Ebû Dâvûd Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî. *Sünen*. İstanbul: Çağrı Yayınları, ts.
- Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre et-Tirmizî. *Câmiü't-Tirmizî*. İstanbul: Çağrı Yayınları, ts.
- Ebû Muhammed Zekiyüddin Abdülazîm b. Abdülkavî el-Münzirî, *Muhtasarı Süneni Ebû Dâvûd*. Thk. Ahmed Muhammed Şâkir. Beyrut: Dâru'l-ma'rife, ts.
- Ebu Zeyd Veliyyüddin Abdurrahman b. Muhammed İbn Haldun. *Mukaddime*. Thk. Abdüsselam Şeddadi. Dârü'l-Beyza, 2005.

- Ebü'l-Abbâs Muhammed b. Yezîd el-Müberred. *el-Kâmil*. Thk. Dr. Muhammed Ahmed ed-Dâli. 3. Baskı. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1997.
- Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed İbn Hacer Askalânî. *Sahâbe-i Kiram Ansiklopedisi*. Trc. Naim Erdoğan. İstanbul: İz Yayıncılık, 2010.
- Ebü'l-Ferec, Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Alî b. Muhammed Bağdâdî İbnü'l-Cevzi. *el-Muntazam fî tarihi'l-müluk ve'l-ümem*. Thk. Muhammed Abdulkadir Ata. Beyrut: Darü'l Kütüb el-İlmiyye, 1992.
- Ebü'l-Hüseyn Müslim b. Haccâc el-Kuşeyrî. *Sahîh*. Thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. İstanbul: Çağrı Yayınları, ts.
- Ebü'l-Abbas Ahmed b. Yahyâ b. Cabir Belazûri. *Ensâbü'l-eşraf*. Thk. Süheyl Zekkar. Beyrut: Riyad Zerkay, Darü'l Fikir, 1997.
- Ebü'l-Hasan Ali b. Ahmed b. Muhammed en-Nisaburi Vahidi. *Esbâbu nüzûli'l-Kur'ân*. Beyrut: 'Alemü'l-Kütüb, ts.
- Gazâlî, Ebû Hâmid Muhammed. *İhyâu Ulûmi'd-Dîn*. Trc. Ali Arslan. İstanbul: Yaylacık Matbaası, 1971.
- Irmak, Sâdî. *Sağlıkta Ve Hastalıkta Beslenme*. İstanbul: Okat Yayınevi, ts.
- Jacquin, Guy. *Çocuk Psikolojisinin Ana Çizgileri*. Trc. Mehmet Toprak. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1976.
- Kınalızâde Ali Çelebi. *Ahlâk-ı Alâî*. Bulak: 1833.
- Kozcu, Şener-Sezen Zeytinoğlu, "Fiziksel Çocuk İstismarı Konusunda Bir Araştırma". *Aile Yazıları-3*. Ankara: Tcbaak, 1991.
- Köse, Ali. *Ahlâk-ı Alâî'nin II. Kitabı İlmü Tedbiri'l-Menzil'de Eğitim*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 1988.
- Mâlik b. Enes, (Yahyâ b. Yahyâ rivayeti). *el-Muvattâ*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981.

- Muhammed Hüseyin Ebu Yahya. *Nizamü'l Üsra fi'l İslâm*. Amman: ts.
- Önkal, Ahmet. *Rasulullah'ın İslama Davet Metodu*. Konya: İsra Yayınları. Yedinci Baskı, 1992.
- Rousseau, Jean-Jacques. *Emil Yahut Terbiyeye Dair*. Çev. Hilmi Ziya Ülken-Salahattin Güzey-Ali Rıza Ülgener. İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1943.
- Russell, Bertrand. *Eğitim Üzerine*. Çev. Nail Bezel. İstanbul: 1993.
- Sandström, C. I.. *Çocuk ve Gençlik Psikolojisi*. Çev. Prof. Dr. Refia Şemin. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Matbaası, 1982.
- Saygılı, Sefa. "Anne Babanın Kişilik Gelişimindeki Rolü", *Aile Sempozyumu*. İstanbul: Sistem Ofset. Medeniyet Vakfı, 2015.
- Yavuz, Kerim. *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi : (7-12 yaş)*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 1987.
- Yörükoğlu, Atalay. *Çocuk Ruh Sağlığı*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1976.
- Zeynüddin Muhammed Abdür-rauf b. Tacilarifin b. Ali Münavi. *Feyzül-kadir şerhi'l-Câmü's-sagir*. Mısır: Mektebetü't Ticâriyye, 1356/1937.

Principles of Child Education from the Perspective of Islamic History

Summary

The foundation of the family that constitutes the foundation of the society is to ensure the continuation of the human generation and to bring the children who are our future into the society in the best way. The basic principles of the prophet consist of loving children. He manifest this love for example by reacting to a child in the same state and to approaching him with tenderness. As a manifestation of this understanding, he advises to ignore and to forgive certain children's mistakes.

In the framework of children education, one of the most important principles of the prophet was to give them personality and to abstain from movements and reactions that will weaken their personality. This understanding emerges as a dominant situation in all stages of their education. Today we note that a person under the age of 18 is not allowed to vote, while the prophet gave to children the opportunity to recognize his status as a prophet and considered them as adults. While the children are ignored in councils where the elders are located, We see that the prophet definitely did not forget them, he did not neglect their point of view and while giving gifts to adults, we see that they gave them gifts too. Besides, the fact that the prophet visited ill children shows us that the children were among his interlocutors.

The prophet Muḥammad's influence was seen on his children, his children being ex-husbands of his wives and it is seen more clearly in the companions who are closer to him in order to serve him like Anas b. Mālik. Their dialogues with the Messenger of Allāh and his experiences shed light us about solving the problems we face.

According to prophet's discipline, there is no starting age in religious education. Every moment of the life should be full of Qur'ān and the Sunna of the messenger of Allāh. That is why, from

the birth, one is used to make that the infant meets the adhān and the tawhīd. Since there is no institutions for the children's religious education before school period, it is the parents' responsibility to educate them and to be a model for them on this subject.

One of the most important problems we encounter in child development is that they are punished against the mistakes and these punishments are mostly physical violence. It is observed that children punished with physical violence exhibit the same behavior when they get rid of the environment.

In order to teach something to children, the prophet took care of children with love and compassion rather than to punish them. The Prophet did not commit violence against his family members, including his children, grandchildren and spouses. If violence in education had been a solution, we would have to see it in the Sunna of the prophet. The easiest thing to say but the most difficult thing to do is to approach towards children with love and compassion in the ignorant community of all kinds of violence against girls and lack of tenderness towards children. Nowadays, even the definition of violence has changed, and the fact that children stand on one foot in the classroom has been evaluated within the framework of violence. Taking these into account, we see that today's pedagogy is getting closer to the line of the Prophet every day.

Religious education can't be limited to religious education given at school. The private education of the child before the school period will serve as a foundation for his school education and the one given in religious institutions. The future education of the child also depends on the education given in the family environment. In this context, the most important issue that families should pay attention is to give ḥalāl sustenance to their children and to tell them about the importance of this in different occasions. Moreover, prayer, giving moral principles and teaching manners will also be practiced and learned the family environment.

Keywords: History of Islam, Siyar, prophet, child education.